

ПРОСВІТНИЙ ЛИСТОК

Видає Пресо́ва секція полонених Українців табору Ве́цляр.

Виходить 5, 15, і 25. н. ст. кожного місяця.

Ціна одного примірника 2 фен.

Ве́цляр, дня 15. червня 1916. р.

Дещо про значінне **Івана Франка** для нашого народу.

Годі нам нині гідно оцінити, як великі заслуги поклав покійний Іван Франко для нашої народньої справи. Треба буде чимало літ на те, щоби розглянути всі книги, вірші, розвідки, статті, літературні й наукові замітки, які, мов із рога обильности, сипалися з під його творчого, невтомимого пера. Треба буде багато літ, щоби той чоловік у всій своїй величчї впріс перед очами народу, не тільки як велетень думки, але також як знаменитий примір витривалого робітника на народній ниві, як зразок знаменитого громадянина, як ідеал борця за поступ людини.

Нині можемо сказати, що куди б ти не повернув ся в нашу минувшину за останніх 40 літ, всюди стрінені ся з іменем Д-ра Івана Франка, всюди він приложив свою добру руку, всюди оставив трівкі сліди в науці нашій, у письменстві, в журналістиці, в суспільно-економічній праці, в політиці, в парламентаризмі, в театрі, одним словом всюди. Село, город, рілля,

фабрика, кабінет нашого інтелігента і вбогий варстат (робітня) нашого ремісника — всі вони чимало завдячують Великому Покійникови, по всім усюдам мандрує нині його невсипущий, ніколи не заспокоєний дух і голосно, безнастанно кличе: працюйте, вчіть ся, творіть, поступайте, бо нема часу й невільно стояти довго на одному місці! Спочинеш хвилину і йди вперед, бо велика дорога перед нами, бо далеко приостали ми поза поступом щасливців від нас народів.

Як учений причинив ся Він чимало до того, що наше „Науковетовариство імені Тараса Шевченка“ підняло ся нині до рівені заграничних академій наук. Писав у всіляких напрямках наук, знайомив нас із вислідами світової науки, виховував молоді вчені сили, показав світові, що

й у нас, у тих Українців, про яких світ мало що знає, є своя наука, є наукова традиція, є охота доложити свою пайку до загальної скарбниці людського знання.



Іван Франко (1856—1916).

Такі праці, як про Варлаама й Йосафа, як про Апокрифи, про наші коляди, про Слово о Лазаревім воскресенні, про Вишенського, про деякі твори Шевченка вказують, що український геній є спосібний до глибокої самокритики, що сам може здавати собі справу з того, що він творить, пощо се творить, куди він прямує, одним словом, що він не ходить манівцями, а пливе, мов новітній корабель по морі, вбачаючи на розбурханих хвилях життя раз намічений шлях.

А його збірник народніх приповідок, апокрифів, віршів, се прямо монументальні видання, що не мають кращих від себе в цілому світі, величні докази невичерпаного багатства серця й ума нашого народу.

Його короткий огляд нашої літератури в російському словарі Брокгауза, студія про Данта, про святе письмо, про байки, катехизм економії і таке інше, се зразки знаменитої популярної літератури. Словом, у Франку мали ми всестороннього вченого, котрий перед нами відчиняв усі двері, ворота й ворітця до цілої Європи й перед цілим світом показував дорогу до нас, до тої України, про яку світ був призабув.

Як письменник—дав нам Захара Беркута, Перехрестні стежки, Панські жарти, Вишенського, Зівяле листя, Мойсея, Лиса Микиту, Украдене щастя і—чи годен пригадати й перелічити нараз усі цінніці його поетичні твори. Яке багатство, яка різноманітність думки, форми, настрою! Різні часи, різні люди, різні питання, цілий народ від старця до дитини, від княжих часів до нині, від богача до останнього нуждаря, від достойника до того, що „На Дні“ суспільного устрою, заговорили парез перед нами новим, горячим, різким словом, так як вони чують і розуміють із повних широких грудній.

Життя української суспільности занінило ся мільонами канель людського горя, захвилювало бурєю суспільного океана, заграло, зашуміло шумами подільських ланів, гірських пралісів, ревом Дніпра, музикою степу. Він зняв із них печать заскорузлости, відвалив камінь облуди, поклав перед них могутній закон правди. Плачте, тїштесь, смійтесь, проклинайте, лиш не підійте, не душіть ся в задусі, не гнійте! Отсе ваше

перше й головне право, інші прийдуть за ним, бо цілий великий механізм світа збудований на вічному й безнастанному рухові, на вічній безнастанній боротьбі о краще, що раз краще життя.

Се одно, що говорив покійний Іван у своїх безчисленних творах, а друге важке слово то було: не бійте ся! Ви ж не невольники, не німа худобина, яка терпеливо двигает ярмо—ви люди! Не бій ся, хлоне, ані жандара, ані дідича, ані нікого, бо ти властитель свого кусника землі, ти робітник шильний, ти горожанин такий як і другі. Не бій ся, учителю, поне, уряднику, своїх зверхників, лиш домагай ся кращих умов праці, бо тебе потрібує народ, край, суспільство й коли ти чесно живеш, добре працюєш ти не маєш чого боятися. Жінко—перестань бути рабою, ти ж товаришка муштини, ти ж його співробітниця, тобі належать ся всі права, якими й він користується у світі.

І не тільки в літературних творах, у часописах, на зборах, у партійнім життю—всюди голосив Він отсі кличі, всюди загривав до праці, до відваги, до правди. Що людське, не було чуже для його і нічого не було йому дорожче як людина.

Творив партію соц.-дем., радикальну, національно-демократичну, бо всі вони були потрібні у свій час і для своєї роботи. Працював у різних газетах і всюди, де його треба було, там Він і являв ся, розуміючи, що є тільки один Франко, котрого сила ума, щирість чуття, охота чини мусить розливати ся на всі партії, на всі верстви суспільні, на все, що стремить ся до кращого й лучшего народнього життя. Учпив і вчить нас, як бути добрим Українцем, гарним громадянином і людиною, правдивою повною людиною в одній особі. У відродженні нашого народу, у його спромогу жити не тільки народнім, але і власним—державним життям вірив і туо віру оставив нам, як Свій великий батьківський заповіт, який нам конечно, конечно треба здійснити, коли ми не хочемо бути його неопытливими учениками, його негідними земляками, його невдячними співгорожанами!

Б-н.



Іван Франко.

Наймит.

В устах тужливий спів, в руках чепіги плуга—
 Так бачу я його;
 Нестаток і тяжка робота і натуга
 Зорали зморщками чоло.
 Душею він дитя, хоч голову схилив
 Немов дідусь слабій,
 Бо від коліски він в недолі пережив
 І в труді вік цілий.
 Де плуг його пройде, зелізо де розриє
 Землі плідної пласт,
 Там незабаром лан хвилясте жито вкриє,
 Свій плід земляця дасть.
 Чому ж він зрібною сорочкою окритий,
 Чому сїряк, чуга
 На нім мов на страці з пошарпаної свити?
 Бо наймит він, слуга.
 Слугою родить ся, хоч вольним окричали
 Богатирі його.
 В нужді безвихідній, погорді і печалі
 Сам хилить ся в ярмо.
 Щоб жити, він житте і волю власну й силу
 За хліба кусник продає,
 Хоч не кормить той хліб і стать його похилу
 Не випрямить і сил не додає.
 Сумує німо він, тужливим співом оре
 Те поле, оре не собі,
 А спів той наче брат, що гонить з серця горе,
 Змагатись не дає журбі.
 А спів той, то роса, що в спеці підкріпляє
 На пів зівялий цвіт;
 А спів той—грім страшний, що ще лиш глухо грає,
 Ще з далека гремить.
 Та поки буря ще нагряне громовая,
 Він хилить ся, проводить в тузі дни,
 І земельку святу, як матінку кохає,
 Як матінку сини.
 Байдуже те йому, що для добра чужого
 Він піт кровавий ллє,
 Байдуже те йому, що потом труду свого
 Панам панованне дає.
 Коби з трудів його на других хоч спливала
 Небесна благодать.

* * *
 Той наймит—наш народ, що поту ллє потоки
 Над нивою чужою.
 Все серцем молодій, думками все високий,
 Хоч топтаний судьбою,
 Та в серці, хоч і як недолею прибитім,
 Надія кращая жие;
 Так часто під скали тяжезної гранітом
 Нора холодна бє.
 Лиш в казці золотій, мов привид сну чудовній,
 Він бачить доленьку свою,
 І тягне свій тягар, понурій і суворій,
 Волочить день по дню.
 В столїтях нагнїту його лиш ратувала
 Любов до рідних нив;
 Нераз дїтий його тьма тьменна погибала,
 Та все він пережив.
 З любовю тою він мов велетень той давній,
 Непоборимий син землі,
 Що хоч повалений, оиять міцний і славний,
 Вставав у боротьбі.
 Байдуже для кого—співаючи, він оре
 Плідний широкий лан;
 Байдуже, що він сам терпить нужду і горе,
 А веселить ся пан.

* * *
 Ори, ори й співай, ти велетню, закутий
 В недолі й тьми ярмо!
 Пропаде пїтьма й гнет, обпадуть з тебе пута,
 І ярма всі ми порвемо.
 Не даром ти в біді пригноблений врагами,
 Про силу духа все співав,
 Не даром ти казок чарівними устами
 Його побїду величав.
 Він побідить, порве шкарлуці пересуду,
 І вольний, власний лан
 Ти знов оратимеш—властивець свого труду
 І в власнім краю сам свій пан.

ІВАН ФРАНКО,

Доктор філософії, почесний професор харківського університету, член-дописувач ріжних закордонних наукових товариств, директор фільольогічної акції, член багатьох наукових комісій і виділу „Наукового т-ва ім. Шевченка“ у Львові, провідник і почесний член національно-демократичної партії й багатьох инчих українських політичних і наукових товариств і організацій.

Звише 40. літ працював І. Франко на лані рідного цїсьменства й освідомлення українського народу. Його труди величезні. Вони багато спричинили ся до загального піднесення культурного поступу й розвитку широких народніх мас, до того, що наш занедбаний злою недолею українсь-

кий народ став на сучасний шлях визволення й відродження. Се був найбільший Син України після таких велетнів, як наш славний Батько Тарас Шевченко, Костомарів, Куліш та Мих. Драгоманов.

Зі смертю І. Франка ми губимо не тільки по-

ета, вченого й письменника, але й одного з найкращих наших народніх провідників і організаторів. Зійшов до могили велетень українського національного поступу й лишив у сотнях своїх річкородніх творів, найліпший приклад нащадкам, як треба бороти ся о долю й освіднення свого народу, як треба йти шляхом невтомного робітника на користь Нещі-Україні і всьому пригнобленому, обездоленому й темному!.. Память про Нього не вмере ніколи, не вмере, як не вмеруть і Його безсмертні думки!

Др. Іван Франко родив ся 15. серпня 1856. р. в селі Ногуєвичях, дрогобіцького повіту. Його батько був бідним селянином-ковалем і важкою працею робітника здобував хліб насущний для своєї сім'ї.

Кінчивши сільську школу в Ясеницях, маленький Івась звернув на себе увагу своїми незвичайними способностями й перейшов до повітової школи в Дрогобичі, а звідтіль до гімназії, яку скінчив у 1875. році з відзначенням.

Ще в гімназії Він почав свою літературну діяльність, а містив свої твори в органі студентського товариства „Друг“, який був під впливом так званої „старо-руської партії“. Вступивши до львівського університету, І. Франко стрінув ся з покійним українським діячем Михайлом Павликом, зійшов ся з ним і з того часу вкупі почали працю на користь рідних селянських мас.

Франко й Павлик—се були майже перші організатори селян у Галичині, які щиро взяли ся за їх освіднення й провід у боротьбі за кращу будучину. Будучи в Кїїві, І. Франко зазнайомив ся з відомим ученим Михайлом Драгомановим, який і показав йому дійсний шлях праці на користь власного народу. Тим шляхом Франко йшов онісля все своє життя.

Тернистим був сей шлях. Уже в 1877. році Франка й Його товаришів арештовано й продержано довгі місяці в тюрмі до слїдства, після чого засуджено за приналежність до соціалістичного товариства. В 1880. р. І. Франка знову заарештували й пішки погнали „етапним порядком“ до рідного села. В 1889. р. Його заарештовують у третє. Справа, яку Він проповідував, і переслїдування за Його політичні переконання, відбили ся на Його становищі в суспільности. Наше духовенство й інтелігенція довгий час бояли ся Його за те тільки, що Він проповідував нові думки, що Він бажав

Ів. Франко.

волі й рівности для всіх: і для пана й для мужика. У важкій боротьбі за шматок хліба й одночасно за свої ідеали, Іван Франко мусїв довгі літа покласти на те, щоби через свої великі заслуги добити ся серед суспільства належного признання. В 1894. р. Його іменовано степенню д-ра філософії при віденському університеті, а швидко після того Він здав іспит на професора української мови й літератури ві Львові. Але польські пани не допустили, щоби Франко став професором львівського університету. І знову приходиться ся Франкови тяжко заробляти на кусень хліба.

Не дивлючи ся на важкі перепони й злидні в життю, І. Франко безнастанно працює в ріжних політичних організаціях, пише й видає всілякі популярні книжки для простого народу, агітує й засновує нові організації. Коли святковано 25-літній ювілей І. Франка, то була видана товста книга одних тільки заголовків ріжних літературних творів, що написав Він на ріжних мовах і в ріжних виданнях. У 1891. році І. Франко засновує радикальну партію, яка витривало бореть ся й досі за інтереси народніх мас, у 1899. році Він засновує зі своїми товаришами теперішню національно-демократичну партію й виробляє разом із др. Охримовичем її партійну програму. Два рази був Франко кандидатом на посла до парламента. Та знову через польських панів, в інтересі яких було не допустити посла-Українця до парламента, І. Франко оба рази перепав, хоч оба рази мав велике число голосів. Згодом Франко усувається ся від ширшої політичної діяльности, а працює на ниві науки й українського письменства.

Українське громадянство по обидва боки кордону щиро шанувало Д-ра Івана Франка, як свого першого діяча й провідника. Наукова діяльність Його признана цілим культурним світом. У Росії Він був почесним доктором філософії при харківському університеті, а незадовго до смерті, обговорювано думку вибрати Його в дійсні члени Петроградської Імператорської Академії Наук.

Багато зробив покійний Іван Франко для українського народу й тому ім'я Його не вмере в серцях наших, а завжди стоять ме поруч із постанами инчих велетнів українського народнього духу.

Вічна пам'ять і слава Великому Борцеві за долю й освіту пригнобленої Вітчизни!

А. Полуботок.

К а м е н я р і.

Я бачив дивний сон. Немов переді мною
Безмірна та пуста і дика площина,
А я, прикований ланцом залізним стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло життя і жаль порили,
І в оці кожного горить любови жар,
І руки в кожного ланци мов гадь обвили,

А плечі в кожного до долу ся схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам з гори мов грім гремить:
„Лукайте цю скалу! Нехай ні жар ні холод
Не спинить вас! Зносїть і труд, і спрагу й голод,
Бо вам призначено скалу отсю розбіть“.

І всі ми, як один, підняли в гору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскали ся штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз-по-раз гримали о камяне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий,
Так наші молоти греміли раз-у-раз,
І пядь за пядею ми місце здобували;
Хоч не одного калічили ті скали,
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас!

І кожний з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яті в людей за сей кривавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
Як ми пробем її та прорівняєм всюди,
Як наші кости тут під нею зогниють.

Та й слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не багатирі—
Ні, ми невольники, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розібемо скалу, роздробимо граніт;
Що кровю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Котрий ми кинули для праці, поту й мук,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що други й недруги гнівнії та сердиті
І нас, і намір наш, і діло те кленуть.

Ми знали се, і в нас не раз душа боліла,
І серце рвало ся, і груди жаль стискав;
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий тіла,
Ані прокляття нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.

Отак ми всі йдемо, в одну громаду скуті,
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті,
Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі,
А щастя всіх прийде по наших аж кістках!

Ів. Франко.

Н а с у д і.

Судіть мене, судді мої,
Без милости фальшивої,—
Не надійтесь, що верну я
З „дороги нечестивої“,
Не надійтесь, що голову
Перед вами смірно схилю я,
Що в добрість вашу вірить буду
Одну хоч хвилю я!

Судіть мене без боязни,
Та ж спільні ви; то знаєте—
Судіть без встиду, та ж ви встид
На привязи тримаєте;
Судіть, як каже право вам,
Судіть остріце, тяжче ще:
Та ж ви і право—то одно
В одній машині колісце!

Одно лишень прошу я вас:
Скажіть виразно й сміло ви,
Яка вина моя і тих,
Що враз зі мною йдуть і йшли?
Скажіть виразно: люди ті
Се зрадники! Вони хочуть
Перевернуть, перетворить,
Звалити наш суспільний лад!..

Та й ще скажіть, за що хочуть
Перетворити лад цілий?
За те, що паном в нім багач,

А гнесь слугою люд німий,
За те, що чесна праця в нім
Придавлена, принижена,
Хоч весь той ваш суспільний лад
Піддержує й живить вона!

За те, що дармоїдство тут
З робучих рук ссе кров і піт,
За те, що тут з катедр, амбон
Ллєсь темнота, не ясний світ,
За те, що ллєсь мільонів кров
По прихоти панів, царів,
За те, що люди людям тут
Кати, боги, раби, гірш псів!..

Та й ще скажіть, як сей лад
Перевернути хочем ми?
Не зброєю, не силою заліза і війни,
А правдою і працею й наукою.
А як війна кривава понадобить ся—
Не наша буде в тім вина!

Та ще скажіть, що ви й сами
Не відмовляете нам того,
Що правду ми говоримо,
Що прямо, чесно ми йдемо
За правдою! Все се скажіть,
Судді мої, по щирости,—
Тоді, в імя сього ладу,
Судіть мене без милости!..

Перша моя стріча з Ним.

Се було в осени 1896. р. Я мав 18 років. Мене вигнано з польської гімназії. Викрито тайний гурток молодіжки й мене „голову“ вигнано за „соціалізм“ з усіх гімназій. Я втратив усі „уроки“, з яких удержував ся, мене покликано до начальства (повіту), поставлено під поліційну сторожу, а в кінці змушено мене покинути місто. Я почував велику кривду й поїхав до Львова до Франка за порадою — без дому без лому.

З дрозжачим серцем я постукав до Його дверей у саме полудне. Відчинила мені сухорлява жінка скромно, майже вбого вдіта.

— Тут мешкає Д-р Іван Франко?

— Тут, прошу.

Я увійшов у середину Його помешкання. Кілько шаф із книгами, столик із кріслом завалений рукописами і книжками. На долівці повно книжок розсипаних, неулужених. Се була Франкова робітня.

— Сідайте—Він небавом прийде!—сказала своїм питомим голосом жінка й лишила мене в кімнаті.

Я став ловити очима одну книжку за другою. Небавом побачив коло себе малюх Франкових дітей, що бігали по покою, тягнучи за собою візок. Вони дивили ся на мене цікаво, і говорили з собою.

Через пів години ждав я—аж отсе увійшов у кімнату Він. У сірім плащі, в убогім зношенім одінню. Скинув плащ і подав мені руку. Мені заперло уста—я встав поклонив ся та сідати не смів.

Передімною стояв чоловік сорока літ. З Його поважного без усміху лица повіяло на мене чимось глибоко скорбним. З високого чола хмарою звисала глибока задума. Зболілі очі від читання дивились на мене добрячо—та я чув, що над сею головою висить хмара дум, сумнівів, журби й жалоби. Між мною а Ним стояла непоборима стіна. Я приходив зі своєю журбою до Його—а Він, бачу, думками обхоплює широкі круги, біль загалу, неволю всіх робучих мас,—ставить собі вічні питання, як воно, до чого й що воно буде з нами усіма. Я зі своїм маленьким горем смію звертати ся до

Його. Я засоромив ся і мовчав.

— Сідайте, —мовив Він тихим голосом.

— Я сів і взяв Його книжку „Зівяле листе“ до рук.

— Ви звідки?

— З Золочева.

— Як же там у вас?

— Я розповів, як стоїть рух радикальний у повіті і просив Його продати нам кілька женецьких видань.

— „Життє і Слово“ маєте?

— Маємо всі Ваші видання!—сказав я й замовк.

Його покликано обідати. Просив мене з собою. Мені було дуже ніяково—та я не смів перечити.

Жінка стояла коло печі, а Він сів із дітками і зо мною за стіл. Стала вишитувати, як відбувалось віче. Франко оповідав, яку суперечку мав із „народовцями“ (партія галицьких інтелігентів), в якій Його бесіда захопила мужицтво. За той час кілька разів уставав і розділяв дітям і мені по кусочку мяса. Найбільше докладав мені й се мені було дуже досадно. Та опирати ся я не смів—хоч мало що й їв. А Він оповідав. Я ловив кожне слово. Мені розкрила ся перед очима ціла пропасть нашого розладу й нерозуміння в інтелігенції потреб нашого селянства.

Ми встали від обіду. Я пізнав, що займаю Йому дорогий час, хоч він садовив мене коло себе в робітні, дав мені до перегляду книжку—я вийняв всі гроші, які мав і просив мені продати, що може.

Узявши чималній змугт книжок, я уклонив ся низенько й вийшов.

В душі своїй чув пригнобленне за себе: Він же думав про увесь народа, а я смів зближати ся до Його зі своєю журбою.

В. П.

Памяти славного „Каменяра“ І. Франка.

*Злая Парка в чорну днину
Вкоротила славний вік;
Вмер борець за Україну,
Сильний духом чоловік,
Краю нашого світило,
Неутомний „Каменяр“,
Що в скалу недолю сміло
За ударом клав удар.
Так над дикою скалою
Працював Він сорок літ:
Під могутньою рукою
Прахом сипав ся сраніт.
Мур великий з кожним роком
Ширше лоно розкривав,*

*„Каменяр“ наш крок за кроком
Дальше й дальше поступав.
Сили тратилось не мало,
Праця—страх була тяжка,
Та ніщо не підривало
Духу й волі Земляка.
Лиш холодная могила
Несподівано для нас
Славну працю зупинила,
—О, проклятий будь той час!*

* * *

*На Україні не стало
Вже того „Каменяра“!
Потрудив ся Він не мало*

Для загального добра.
Своїй Генці-Україні
Він оддав усе, що міг,
Але дикої твердині
Проломати ще не встиг.
Надломилась Його сила,
Серед праці Він умер...
Скелю дику, браття милі,
Нам черга ломати тепер,
Не лякайтесь, що занадто
Наші силяньки слабкі:
Хоч слабкі, та нас багато,
В нас робітників—юрби!
І між ними є не мало

Сильних волею натур.
Вірте, браття, що б не стало,
А проб'єм гранітний мур!
Тільки дружно посишаймо
По слідах „Каменяра.“
З Богом, браття! Не дрімаймо,
Не така шеєр пора!

* * *

Гей, хто любить Україну
Озовись, до нас виходь,
Всі працюймо заєдино,
Хай допоможе нам Господь!

К. Самотний.

Економічний розвал Росії.

Недавно в одному російському журналі „Русскія Записки“ була надрукована стаття відомого російського письменника Пешкова. Та стаття яскраво малює теперішній економічний стан Росії та показує нам, що там, у Росії, не так то все дуже добре, як деякі товариші вявляють. Подаємо цю статтю в цілості.

„Економічні задачі, які повинна буде Росія розв'язати по війні такі величезні, що просто страх приступити до них: не знаєш із чого почати. У нашого мужика нема ні скотини, ні приладів до роботи, ні насіння до посіву, ні коний—одним словом, нічого нема. Приходить ся вертати ся до „камяного віку“, коли чоловік запрягав свою жінку у „соху“, за яку служив звичайний корч. Із чисто російською безпечністю ми довгий час затуляли очі на це й говорили о незміримих природніх багатствах Росії, які дозволять нам залічити економічні рани, висміювали Німців, котрі примушені їсти хліб із бульбою, і так неначе з неба звалили ся, коли в самих виявила ся гостра недостача хліба. Зробило ся це через те, що ми, замість зібрати докладну статистику, потішали себе розмовами про величезні запаси хліба в Росії—цю „житницю Європи“ і т. д. Але нараз пізнаємо правдиве положення своє, коли заглянемо до статистичних цифр.

Як подавав у Державній Раді міністер фінансів, війна тепер нам коштує в день $31\frac{1}{2}$ мільонів руб., значить по над $11\frac{1}{2}$ мільярдів руб. річно. Наш річний бюджет доходить $3\frac{1}{4}$ мільярдів руб. Значить, цього річно ми розходимо по над 15 мільярдів руб. Це якраз така сума, яку за той самий час виносять усі наші доходи. Таким чином, ми провадимо війну вже не за наш дохід, котрий зменчив ся й велика часть якого йде на прожиток народу, а за наш національний капітал, за наше майно. Кожному добре відомо, до чого доходить господарка, коли видатки покриваються ся не з доходів, а з частини капіталу.

Що таке положення повинно було прийти, можна було сказати наперед ще перед початком війни. Де кілька місяців після того, як війна почала ся в 1914. році—більша частина скотини пішла вже на мясо й ми почали розходити ту

скотину, котра потрібна на розплід, на молоко і т. д. 18. лютого 1915. р. міністер сільської господарки сказав у Думі: „нормально ми споживаємо скотини 9 мільонів штук річно. За минулий рік війни ми, з причини зросту споживання мяса військом, забили ще лишніх 5 мільонів штук скота, а 4 мільони ми примушені були покупити на землях, занятих ворогами. Таким чином того року споживлено в нас 18 мільонів штук, значить 17% усієї скотини російської імперії“. Тепер наближається ся вже кінець другого року війни. У нас за багато говорили та сперечали ся: одні старали ся показати, що вже в нас іде добре, другі малювали положення чорними фарбами,—але справа від того не змінилась. А правительством не має ніяких планів і боїть ся всякої громадської організації.

Тим часом життя йде своєю стежкою з желізною послідовністю. Наше національне багатство подібно до зимового покрову на нивах перед приходом весни. Ще вчора все було покрито снігом,—сьогодні не сподівано появляють ся підозрілі чорні плями, а завтра, чи після завтра від снігу не останеть ся ніякого сліду. Так і з нашим великим багатством. Перед війною все здається було в порядку, після почали появлять ся дірки—недостача того й цього, то в однім місці то в другім. Наше хвилеве багатство тає не днями, а годинами і до нас наближається ся банкруцтво.

Киньмо оком навкруги себе. Усі фабрики виробляють тільки військові матеріали, а тимчасом наші машини, вагони, паровози, сільсько-господарські знаряди псують ся з дня на день і їх нема чим замінити. Московські фабрики заявляють, що можуть виповнити тільки 8% приватних замовлень. А в яким положенні наші желізничі? 22. березня міністер сказав у Думі, що бодай зовсім неможна одержати замовлених для желізничі матеріалів. А наші трамваї по містах? Ограничимо ся Петербургом. Стан вагонів низче всякої критики; турбіни електричної стації поцсовані: електрична сіль не впорядкована. І так само скрізь. Навіть наші дерев'яні мости, якими ми так хвалимо ся, вже давно не поправляють ся й знаходять ся в дуже сумнім стані. А наші друкарські машини? Перше ми мали їх із Німеччини, тепер нових достати зовсім

неможливо, а старі роблять ся непригожими. Що далі, як на них неможна буде працювати? Із початку війни стоять у Петербурзі недокінчені домн і нищать ся від непогоди. І так всюди—розвал і знищення народнього господарства. „Оптимісти“ в нас кажуть: „Ну тепер, правда, нема робучих рук, але нехай тільки наш хлібороб скине по війні салдатську шинелю і вернеть ся до дому, то зараз за-

кипить робота, і усі недостачі будуть заповнені.“ Правда, коли він буде мати можливість зробити це все—але чим робить? На кожних чотирох господарів припадає тільки один робучий кінь. Купити плуг він не в силі, бо в його нема грошей. Та де його купиць? Приходить ся застеречи серйозно наше громадянство, щоб не думало, буцім кінець війни—кінець усіх бід.“

За що ми воюємо?

З початку, як забрали мене на війну, я міркував собі, що ї справді будуть годувати мою сімю, як то ї обіцяли російські чиновники. Але потім не те стало ся.

Завезли мене в Новогеоргієвську кріпость де ї пробував я аж до самісїнького полону. І чого я там не чував про свою покинену сімю. 20. листопада, року 1914., пише мені моя жінка, щоб я приїхав до дому на пораду, бо поліція хоче продати худобу за довг, який я був винен у кредитове товариство. Завдяки моїму товаришові, котрий мені позичив шістьдесять карбованців, я цей довг віддав. Але не довго трівав мій спокій. 10. січня 1915. року знов пише до мене жінка, що хліба нема за що купиць, бо ту запомогу, що давали від уряду задержали на податки. На це я жінці відповів, що цьому лихові не можу допомогти, бо я ї сам живу в неволі, отже я зажадав, щоби приїхав до мене мій тесть на пораду, бо мене не відпускають самого з війська.

10. лютого 1915. р. приїхав до мене мій тесть, але він до мене трохи не доїхав, а лише на ту станцію, де я мешкав—себ-то на станцію „Новий двір“, де його вхопили жандарі, тай посадили до в'язниці.

Щойно на другий день я дізнав ся, що мій тесть під арештом. Я заходив ся з проханням, щоби його вирятувати з сього „царського дому“ на пораду. Оттам у цьому магістраті просять із мене шість карбов., на той закон, котрий цар батюшка всім чиновникам подарував, себ-то: „Можете з бідних і шкуру драти, але душі його не чіпати, бо „її“ треба буде попови віддати, бо це його влас-

ність“. Але на моє лихо у мене грошей не були вокупити батька.

І що ж, тільки всієї поради я ї мав із чиновником, а не з тестем; а ще чиновник мені ї додав, коли я не заплатив йому грошей, що мого тестя дома оштрафують за перехід границі кріпости. Після цієї поради, мого тестя взяли як раба Божого і повезли назад до дому.

А я, „хрістолюбивий воїн“, пішов до свого окопа сумуючи. Але слова сього святого чиновника збули ся, що він мені казав, що мого тестя оштрафують. Ще мого бідного тестя ї до дому не догнали, а вже його пристав дома чекає як чорт (!) біля пекла, з папером у руках, кричить: „давай двацять п'ять карбов. штрафу, або три неділі арешту, бо ти перейшов границю кріпости“.

Тесть перелякав ся, тай не тямив, що робить. Побігдо сусіда, позичив грошей і віддав отому богоугодному чоловікови. А в тім часі я теж жалів ся своїму начальству, яке мені відповіло: „як я буду докучати йому, то воно зверне увагу на моє прохання і посадить мене на один місяць у „царські покої“, де я можу забути свою родину“.

Ось він і каже мені: „ти не пішов на війну дітий доглядати, а повинен родину захищати“. Ось лихо наше, що не можна ї спитати, хто є наша родина, як не жінки і діти?

От же, товариші, самі розміркуйте, кого ми повинні боронити, чи свою рідну сімю, чи помічників пузатих, що називають себе: родина. Оце ж, товариші, не балачка моя, а щира правда була.

А. Я.

Із таборового життя.

Редакційна Секція відбула свої загальні збори в суботу 10. червня, на яких ухвалено новий регулямін прийнятій у всіх українских таборах крім точки, що до платні дописувачам від стрічки. Замість того ухвалено конкурсів нагороди за статті на різні теми. Крім того переведено вибори по думці регуляміну і рішено як найскорше перенести друкарню до табору.

Просвітна Секція Просвітної Громади уконстатувала ся з полонених учителів маючи на меті вести школу та бльоківі читання. На останніх зборах прийнято регулямін і ухвалено новий план роботи.

Виклади про Т. Шевченка д-ра Смаля-Стоцького професора черновецького університету розпочали ся в четвер 15. червня і відбувають ся що дня від години 4. до 1/26. в салі Народнього дому.

Театр В неділю 21 мая, заходом Т-ва ім. М. Лисенка, відбули ся вистави: „Чи вдуріла“ трагічн. фарс Івана Франка і „Помирили ся“ ком. М. Кропивницького. Театр був повний, грала наша нова духовна орхестра.

Незвичайне гарно передав свою трагічну ролю павшої дівчини Камелії, товариш Д., гарним партнером йому був товариш З., що грав ролю

молодого лавеласа Юліяна. В ком. „Помирли ся“ т. т., виконавці загалом провели свої ролі добре.

В неділю, 11. червня в салі „Народнього Дому“, заходом того ж товариства ім. Лисенка, виставлено драму Квітки-Основ'яненка „Щире Кохання“.

Хто не знав цієї пєси, тому заголовок міг зам'янувати. І справді, театральна саля була переповнена глядачами, але зараз же мимоволі з'являється питання: чим керувала ся артистична секція, вибираючи цю пєсу до постанови? Чи тим тільки, щоб заголовком зібрати людий і поза тим нічого не дати, чи тим, що цю пєсу вже нїде не ставлять?

Та про се секція краще знає. Я тільки вважав своїм громадським обовязком сказати, що театр у полонї може й повинен бути школою для народу. Він не тільки має показувати людям, що діяло ся й діється на світі, а й повинен учити їх. При нашій же роботі пробудження й національного освідомлення народніх мас, театр повинен бути одним із найважніщих чинників у цій роботі. Він має пробудити в народї любов до свого рідного слова рідної піснї, до своєї славної минувшини. Тому найпотрібніщими будуть пєси історичного й побутового змісту, але громадянського характеру й із певними тенденціями. Також секція має звернути увагу на саме виконання ролїв поодинокими артистами. Не ставить ся вимог до художнього боку, але мусить бути серйозне відношення до діла.

Треба більше звертати уваги й на зовнішній бік, а то на грім і вимову. Так наприклад Галя молодницею була зовсім зі шпигльованим лицем, а не загірмірованим. Зовсім же недопустимо, щоби на сцену виходив нетверезий артист.

Галя взагалі була добра, але нажалась також не знала своєї ролї й увесь час мусїла говорити під суфльора. Це останнє її дуже вязало й у монольогах вона зовсім не віддала того, що навіть дуже добре зумїла б віддати.

Приятьель Таранця був сухим і занадто загадочним, чого по пєсі не видно.

Добрими були: Таранець, який гарно передав тип набожного й добродушного селянина, Семен Іванович і Пятаковський. Ці останні добре провели свої ролї, але помічається, що більшість артистів дуже покладають ся на суфльора й менше всього на себе.

Слід застерігати ся „малоросейщини“, бо то дуже шкодить вражінню. Танці тоді цікаво бачити коли вони на місті, а не тоді, коли комусь хочеть ся вискочити, як то зробив Микола. Зазначаю з приємністю, що відповідні спли секція має й коли поведе роботу в зазначеному напрямі, принесе багато користи нашій справі.

Концерт. Заходом артистичного товариства ім. М. Лисенка в понеділок 12. червня уладжено концерт із широкою програмою в яку входили номери хорові, орхестральні й декламації.

Концерт лишив на слухачах гарне вражіннє. Музичні номери пройшли загалом дуже гарно, а деякі як „Верховино“ та „Гей послушайте“ слухачі просили повторити на bis. В середині концерту виступив один із товаришів-полонених із палкою промовою в якій зясував сучасний лад, причини боротьби кляс, наші стремління до поліпшення свого положення й як засіб до того гуртовання в міцні організації. Слухачі нагородили промовця гучними оплесками.

Із декламацій пройшли гарно „На судї“ Іван. Франка й „Як би ви знали паннїчї“ Т. Шевченка. Що до решти декламацій, то слід би звернути більше уваги на вибір деклямацій та й на саме виконання їх.
Глядачі.

Функціонуючий у салі театру кінематограф робить повні збори й дуже зацікавлює глядачів.

Чайня. Існувати Кооперативна Чайня (Спїлка) почала від 5. грудня т. р. маючи з початку 288 членів - пайщиків, а пасвого капіталу—158 мар. Тяжлю ті днї, коли вона в перший раз розчинила свої двері... Полонені віднесли ся до сього так, нїбито отворило ся не кооперативне товариство, маюче метою добро для всього табору, а якась тайна, злочинна організація, від якої табор мусить сподівати ся всіх можливих і неможливих лих і прикростий!.. На заснувателїв дивили ся, як на якусь осїбну породу звірят і щиро бажали їм шибиниці по поворотї до дому... Не дивлючи ся на такий „гарний“ прийом, наша чайня пішла в рух і поволї зєднувала все більше й більше членів; торгвля пішла жваво; продавали чай, какао, різні солодощі всім хто приходив і смїховинкою було дивити ся, а одночасно і болуче, як наші товариші по полонї, крадькома пробірали ся в чайню, оглядаючи ся, щоби хто не побачив їх та „не записав Лє-ра.“ Усе ж таки саля чайні завжди була набита битком покунцями й так собі, зібравшии ся поснеречати ся й побалакати, дядьками; було страшенно накурено, брудно й галас стояв як на ярмарці в свята! Щомісячний оборот сягав до 30,000 марок і члени діставали по 30—50 ф. дивіденди на пай (30 ф.); лишок загальної суми йшов на просвіту й добродїйні ціли, як наприкл. стипендія „на освіту бідніщого українського селянського хлопца по війні,“ на волинські школи, на допомогу таб. організ. і пресї, на устрій святочних розговїн для полонених, на поміч бідним сиротам т. Вецляр, хорим нашого лязарету і т. ин... 3. мая с. р. загальні збори членів-пайщиків ухвалили, що вступ у чайню мати муть виключно члени і з того часу наша чайня прийняла вигляд дійсної кооперативної лавки; зробило ся чисто, просторо, на столах завели ся різні часошпї й забави, а дохід від сього

не тільки не понизив ся, а навіть підняв ся. Зараз чайня має більше 520 членів, на суму 233 мар. паєвих вносів і робить щоденний оборот торгівлі 200—350 марок! Відно, що світ почав поборювати темряву.

Д. Ре-тняк.

Суд. На одному з таборових віч вибрано суд із 12. присяжних суддів, які мали розібрати справу з хлібом. Кількох полонених обвинувачено за крадіж хліба й покарано громадським судом.

Дуже небезпечна очна хвороба, або трахома появилася серед наших полонених у кількох ба-

раках. Є се запалення очей, яке проявляєть ся огненним набренінням червоної болони під повіками. Воно дуже болоче, різке в очі неначе піском, око плаче, червоніє і червона заслона насуваєть ся на зіницю, так, що хорий може цілком осліпнути, як не піде до лікаря. Найгірше те, що ся хвороба дуже заразлива; вона дістаєть ся з дотику очей до рук, з рук переносить ся на других людей. Тому не дивно, що начальство табору видало наказ не вітати ся поданням руки. Хорі повинні не затаювати хвороби, а як найскорше вдатися до лікаря, а то можуть осліпнути на віки, а другим накоїти лиха заразою. Здоровим радимо не затирати очей руками.

До праці!

Ніхто не заперечить, що вільного часу в нас хоч одбавляй. А між тим ми безпечнісінько сидимо собі в бараках, не беремо ся ані за холодну воду, та ждемо, коли то той мир уже прийде. Таж праця—то розрада для чоловіка! Коли б ми хоч сяку-таку роботу робили, то не так би нам тужно було й за родиною, та й час би оцей, що так поволеньки тягнеть ся, проходив би скоріще. А праця в нашому таборі знайдесть ся кожному. Треба тільки захотіти! Для тих, хто хоче вчитися наукам—є в нашому таборі школа, виклади, сільсько-господарські та інші курси. Для інших, кого курси не цікавлять, можна вишукати інші роботи. Ось недавно збудовано два бараки для кустарських виробів. Тут також кожний, хто захоче може знайти для себе роботу, навчитися багато де-чому та й за допомогу сяку-таку дістати. В тих кустарських бараках вироблюють ся найрізномордніщі річі з дерева—скриньки, рамії, із соломки—корзинки, крашеною соломою. виклеюють ся різні річі і т. д.

Дуже цікава робота різьбарство та вишивання з дерева, плетіння з ниток різних кошків та мішечків, ганчарські вироби і т. д.

Крім кустарських виробів у тих же бараках заснована школа малюнків де можна за короткий час вивчити ся малювати фарбами—олійними й аквареллю. Тут малюють із натури різні види, пейзажі і т. д.

Отже, роботу можна знайти, треба тільки жвавіще за неї брати ся та не лякати ся, що та робота комусь на користь та що нас за це покарають. Киньмо вже всі ті забобони, перестаньмо слухати тих „всезнайок“, що сами нічого не знають. Зголошуймося, товариші, всі одностаїне до праці: ходім до школи, ідім на виклади, зголошуймо ся до кустарського діла, а тоді легше нам буде й ці важкі часи полону перетерпіти!

За діло, товариші!

К.

Події в світі.

(Від 5. до 15. червня 1916. р.)

Чужі гроші кажуть—Росія слухає.

Французькими літаками, бельгійськими панцирними автомобілями, японськими пушками, американською муніцією, а лиш російськими людьми почала Росія офензиву на просторі 300 верст міліоновою армією проти австрійського фронту від Припеті до румунської границі. Керму й догляд обіймали союзники, себто французькі й бельгійські генерали. Англіїці вислали свого міністра війни Кіченера з 22. штабовими офіцерами, але він не доїхав, затонув на морі. Ті чужі генерали хочуть зломити Німців російською масою, бо у себе не мають уже сили. Французи крім офіцерів доставили газові самостріли, Бельгійці панцирних автомобілів, заплатили за доставку озброєння й амуніції Японії й Америці і стали провадити нашого брата на смер-

тельні бої без пощади, без спожаління й без милосердя. Але начальником поставили про око ген. Брусілова. У битву кидають ті чужинці велику масу війська, його гонять козаки у боеву лінію, позаду стоять гармати, що стріляють на тих, які хотіли би вернути ся. Плач, клекіт, шум, лемент, рев людей і коней, стоси трунів надає серед гуку гармат і газового одуру французьких самострілів.

Так приходить ся тепер нашим братам воювати.

Але поки що Росіяни не проломли лінії ворогів, тільки пересунули їх на боках; на півдні коло Чернівець до Снятина, коло Городенки до Стрипи, та на півночі коло Луцька до Стиру. В середній лінії коло Тернополя, де стоїть німецьке військо, не встигли його виперти. В Росії підняв ся дух і

обняла всіх радість, бо воєнні звіти подають великі втрати ворогів, що доходять до 100,000 люду. Але кажуть:

Не кажи гон—поки не перескочиш!

І правду кажуть. Самі Французи вказують у своїх часописах, що Росіяни ніде не досягнули до другої лінії укріплень; доказом того се, що вони беруть багато в полон, але орудій дуже мало. Шведські часописи подають затрівоження російського правління, що втрати за великі проти того, що здобули. Генерал Брусілов валить великими масами людей без пощади, гірше від Николая Николаєвича. Дотеперішній наступ коштував 250,000 людей. Міністер війни звернув увагу цариці, що Брусілов і його дорадники-чужинці забувають, що Росія не може вже виставити третьої армії. А як так воно піде на тім великім фронті, то за чотирі неділі Росія останеться без армії. Так кажуть верхи, а народ каже:

Людська кровця не водиця, проливати не годиться—таке море крові! От що говорять полонені під Чернівцями: російські салдати нарікають, проклинаючи й плачучи на своїх офіцерів, що вони гонять людей на видиму смерть. Коли їх женуть на перед козаків до бою нагайками, то вони заплющують очі, щоб не бачити сього страшного виду, що побіч них діється. Покладають ся на судьбу, бо позаду стоять кулемети й орудія наставлені на них; однаково смерть звідсіля чи звідтіля, кому суджено, гине як нетля в огні. Резерва стоїть далеко на 10 кілометрів, а перед резервою стріляють на своє військо, що отягається від наступу. Тому російські втрати за 10 днів доходять до чверти мільона. Тому Росія не має чого величати ся, як попадає на весіллі. Офензива зачала ся шумно-бучно, а може скінчити ся невесело. Краще йти тихо, але певно, бо

Тиха вода людей топить, а бурна тільки лигає!

А в Росії не було добра зранку, не буде й до останку, хоч тільки крові проливається ся—поки не буде волі людям. Таким самим великим шумом заклекотіло в Італії, але не з побіди, а з поразення. Австрійці вступили на льомбарський низ у напрямі Віченци. І се викликало бурю проти правительства. Вороги війни—соціалісти і сторонники війни—націоналісти злучили ся разом у парламенті й заявили своє недовіря 197. голосами проти 158. Із за того подав ся Саландра з міністерством до димісії й король се приняв. Поки що не зложено ще нового правительства. Але у всіх містах заклекотіло від демонстрацій і овацій із сеї й другої

сторони. В Мілані обкидали соціалісти маніфестацію за Саландрою фляшками, склянками й каламарями не без чорнила.

Бога не гніви, а чорта не фрочи,

каже Румунія далі й не схиляється на нічну сторону. Оноді вступив російський відділ із бомбами на румунську землю, аби напасти збоку на австрійські роти і спричинити переполох—та їх розброїли й інтернували (взяли під сторожу). З Німеччиною й Болгарією заключила Румунія умову—а військо з 40 полків уже стоїть готове, якби що до чого. Але поки що жде, відаючи добре, що хто вітру служить, тому платять димом.

А на похиле дерево й кози скачуть.

Так на Грецію наїшло чужого війська 275,000 Французів, 125,000 Англіїців, 26,000 Сербів—тепер Болгари перейшли границю й займають важні для війни позиції, а Греція мовчить, мусить мовчати, бо слабенька. Розброїла навіть своїх 10 річників (призвув 10 років), чи не з хитрости, щоб Болгари могли безпечно займати позиції. Має бути умова між ними, що після війни вони вернуть те, що зайняли. Так то Греція

Вить ся як риба об лід.

А за те Англія, що найбільше винна, стоїть завзята як перець, та сама не виходить на герець, Осередні держави держави мають 2100 км. фронту у Франції, в Італії і в Росії. Коли Французи стоять на фронті 500 км., Росія на 1000 км., то Англія ледве на 100 км., а каже, що має 5 мільонів війська. Так то правду кажуть: за одного винного сто неввинних гине! Бо що винні ті наші бідні люди, ті російські салдати, що їх гонять на смерть на те, аби Англія виїшла з побідою. Всім волю по війні обіцяє, всюди у ворогів за пригнобленими уймається, але мовить св. писаніє:

У людей бачиш запороху в оці, а в себе бервена не бачиш!

Ірландія не втихла на самі обіцянки. Партія самостійників „Сінфейн“ знов підносить голову, хоч тільки їх покляло голову за волю Ірландії. Не злякались! По містах вибухають здвиговища, бунти й демонстрації з ірландськими зеленими прапорами й відзнаками. А ірландські революціонери висадили в повітря один зовсім готовий свіжий корабель англійський. Звісно Ірландці—то не Українці, що боять ся навіть учити ся грамоти, не то ставати під свою хоругву у борбі за землю й волю. Тому Ірландці, слава Вам,

Боріте ся, поборете!

В Америці получили ся Німці з Ірляндцями й поставили разом із поступовцями кандидатом „Hughes“-а проти Вільсона при виборах на президента Сполучених Держав. Тепер там кишить борба між ними при виборах. А Японія

Бачить, як лиска звідки блиска

і хвостом має, та зуби скалить, що біла раса в Європі вирізуєть ся собі на безголове, а жовтій расі на здоровіс. Вона тоді підійме голос і стане виганяти з Азії й Англію й Росію з Сибіру й Сполучені Держави та пустить Монголів на Европу. Та се далека пісня—для наших дітей!

А нам одна дорога—сднати ся до гурту, аби ми після війни в себе вміли постояти за своє право, за землю й волю. Аби голова на вязях, то розум буде,— скаже де-хто. Та що з голови, як у ній розуму мало і сліпі очі! А як нездпані вернете, то знов у вас буде що хатка, то пнша гадка. І вам правительство не то що не дасть землі й волі—а ще за вашу кров і змарновані літа прийдесть ся вам сказати знов, як у 1905. р.: за мое добро—штотх мене в ребро! І добра не буде!

Роди, Боже, на всякого долю й на бідного, й багатого, щоб усі стали однозгідні, та діждали щасливого мира—Україні на благо! А тоді заведем у себе кращий лад, який захочемо: всі рівні, на волі, у своїй хаті!

Від редакції. Просимо товаришів подавати до газети вірні, статті, оновідання, жарти, підслухані розмови і т. д., за що будемо дуже вдячні.

Оголошення.

Маємо на складі до розпродажи:

- 1) Православний Календарь на р. 1916. Виданий заходом полонених табору Вецляр.—Ціна 20 фен.
 - 2) Модестови Менцинському—видана тамже.—Ціна 15 фен.
 - 3) Тарасові Шевченкові в 102 роковини, видана тамже—Ціна 20 фен.
 - 4) Дідова казка, II-тка—видана тамже ціна 10 фен.
 - 5) З минулого, II-тка—видана тамже ціна 10 фен.
 - 6) Звідки пішло імя Україна.—Ціна 15 фен.
 - 7) Що тепер дієть ся в Росії.—Ціна 10 фен.
 - 8) Німецькі переклади для солдатів.—Ціна 15 фен.
 - 9) Полоненій. Голос пробудженого Українця, виданне полон. табору Зальцведель.—Ціна 8 фен.
 - 10) М. Возняк. Наша рідна мова.—Ціна 8 фен.
 - 11) Др. Шишманов. Роль України в болгарськїм відродженню.—Ціна 12 фен.
 - 12) Др. М. Лозинський. Галичина в життю України.—Ціна 40 фен.
 - 13) «Просвітний Листок», часопись табору Вецляр.—Ціна 5 фен.
 - 14) «Вільне слово», часопись Зальцведельського табору.—Ціна 2 фен.
 - 15) «Розвіт», часопись табору Раштат.—Ціна 2 фен.
 - 16) «Розвага», часопись табору Фрайштат.—Ціна 2 фен.
 - 17) «Вістник Союзу Визвол. України»—Ціна 5 фен.
- Усе те можна замовляти також із робітничих команд.

Хто би знав, де є мій брат в полоні з Ново-Георгієвської кріпости) Онисій Кононович Ренгач із М. „Дубови“, Уманського уїзду Київської губ.

2) Афанасій Іосифович Ніжник, Уманського уїзду Київської губ. із села „Старі-Бабани“

3) Сергій Миклаєвич Хомутов, Станиці Верхне Кундрієвське Військо-донської області.

4) Єфим Миколаєвич Прихожій із села „Паршкова“ Переяславського уїзду Полтавської губ.

Хто де є, окликніть ся до мене вісточкою, мій адрес г. Вецляр лагерь Военно-плінних 5 батальон 5 бльок 5 барак № 2461 Антон Євдокимович Кузьменко.

У В А Г А!

Все і всюди пишеть по своїому, по українськи. За пів години кожний може навчити ся по своїому читати й писати. Хиба це тяжко? Гляньте: П се не руське І, а вимовляєть ся твердо так менче більше, як руське Ї. І читаєть ся як руське П. Е вимовляєть ся твердо як руське э; за те є вимовляє ся мняко: ї це мняке і, п. пр. мої, твої, читаєть ся мойі, твойі. Твердого знаку не пишеть ся, бо він непотрібний.

З друкарні „Союза визволення України“ у вецлярському таборі.